

BARNPLANTABLADET

En tidning från BARNPLANTORNA – Riksförbundet för Barn med Cochleaimplantat och Barn med Hörapparat

**Hesa lärarröster
i babbliga
klassrum**

**Forskning: Annorlunda
hörande påverkar
läsning**

**Astrids
föräldrar: Vi hade
höga förväntningar**

**SPSM och
professionalitet
– hur är det ställt?**

Innehåll januari 2016

Styrelse 2015–2016	4
Ordföranden har ordet: SPSM och professionalitet – hur är det ställt?	5
Astrids föräldrar: Vi hade höga förväntningar från början.	8
Fakta: Reggio Emilia-metoden.	12
Statkontorets rapport: Behovet av teckenspråks- och skrivtolkar	14
Hörselbarnregistret utvidgas – även barn med CI följs upp.	17
Teknik- och kommunikationsmässorna etablerade i Sverige	18
Phonaks barnkonferens: Fokus på barn i vardagen	20
Forskning: Annorlunda hörande påverkar läsning	24
Hesa lärarröster i babbliga klassrum – hur påverkar det hälsa och förståelse? ..	26
Noah – en riktig kämpel!	30

SENASTE NYTT!

NCFIE 2016 – Årets konferens i Göteborg den 3–4 oktober

Barn med hörselnedsättning – från familjeintervention till ett livslångt lärande. Modeller, metoder och konkreta verktyg.

Tiden är inne för att ta steget från ord till handling. Vad gör skillnad för barn med hörselnedsättning? Vad finns det evidens för?

Konferensen NCFIE 2016 kommer att presentera modeller, metoder och konkreta verktyg för att stödja barnet att ta steget in i vuxenlivet. Både för dig som är förälder och professionellt verksam.

Anmäl dig nu – generös konferensavgift!

Mer information: www.ncfie.se

Medlem i Barnplantorna

I egenskap av medlem, stödmedlem eller prenumerant erhåller du Barnplantabladet tre gånger om året. Medlemsavgift för år 2016 är 300 kronor (inkluderar hela familjen). Stödmedlemsavgiften är 50 kronor. Inbetalning sker till Barnplantornas plusgiro: 89 65 76-6. Är du förälder till barn med CI, hörapparat eller Baha märk talongen "förälder". Är du stödmedlem märk talongen "stödmedlem". Glöm inte att i båda fallen uppge både namn och adress. Du kan även registrera dig som medlem eller stödmedlem via Barnplantornas hemsida www.barnplantorna.se.

Annonspriser, exempel:

1/4-sida i satsytan:	4 500:–
1/2-sida, utfallande:	8 000:–
1/1-sida, utfallande:	14 000:–
Mittuppslag, utfallande:	20 000:–

Fler annonsstorlekar finns, kontakta Barnplantorna för mer information eller hämta foldern med priser och annonsstorlekar på www.barnplantorna.se. (Barnplantorna är inte momspliktiga.)

Utgivningsplan

April 2016, september 2016, december 2016

Manusstopp: 15 mars 2016, 15 augusti 2016, 15 november 2016

Made for Music

Våra CI-system ger dig naturligare hörsel
Tack vare Triformance-tekniken får du en bättre musikupplevelse med
fylligare och rikare ljud.

Upplev skillnaden på medel.com/triformance

SYNCHRONY CI System

Barnplantabladets redaktion

Ansvarig utgivare:

Ann-Charlotte Gyllenram
ordforande@barnplantorna.se

Redaktör:

Ann-Charlotte Gyllenram

Grafisk produktion, layout och original:

Xtrovert Media
Bengt E Karlsson,
Jens Enström
info@xtrovertmedia.se
www.xtrovertmedia.se

Foto, framsida:

Fia Göth

Tryck:

åtta.45 tryckeri AB

ISSN 1401-8543

Besök gärna Barnplantornas hemsida:
www.barnplantorna.se

Barnplantorna

Riksförbundet för Barn med Cochleaimplantat och Barn med Hörapparat

Lilla Bommen 1, vån. 12
411 04 Göteborg
Telefon: +46(0)31-29 34 72
E-post: info@barnplantorna.se
www.barnplantorna.se
Plusgiro: 89 65 76-6
Organisationsnummer: 855100-7050
Medlemsavgift 2016: se sidan 3

Följ Barnplantorna på:

www.barnplantorna.se

Styrelse 2015–2016

Ordförande

Ann-Charlotte Gyllenram
telefon: 031-29 34 72
ordforande@barnplantorna.se

Vice ordförande

Simon Oud 031-16 18 77
simon.oud@hotmail.com

Vice ordförande

Johanna Stadmark 046-14 62 36
johannastadmark@yahoo.se

Sekreterare

Anna Oud 031-16 18 77
anna.oud@hotmail.com

Ledamot

Ran Hareide
hareidan@hotmail.com

Kansliansvarig

Johanna Ivarsson 031-29 34 72
johanna@barnplantorna.se

*Ordförandena i de regionala organisationerna är ledamöter i riksorganisationen i egenskap av distriktsrepresentanter.

Regionala organisationer:

Barnplantorna Öst

*Ola Rosling
ola.rosling@gmail.com

Helena Flyrin 0733-70 07 37
helena1234@live.se

Gudrun Hellström 08-641 53 27
gudrunhellstrom@hotmail.com

Magnus Lindahl 0706-86 85 22
magnus.lindahl@gmail.com

Viktoria Fredriksson 0706-39 55 50
viktoria@ingers-dack.se

Lotta Waller 08-643 97 32
waller.lotta@gmail.com

Barnplantorna Väst

*Simon Oud 031-16 18 77
simon.oud@hotmail.com

Bo Sundestrand 0302-130 81
bo.sundestrand@glocalnet.net

Anna Oud 031-16 18 77
anna.oud@hotmail.com

Ran Hareide

hareidan@hotmail.com

Karina Falkevall

gtbrg41@hotmail.com

Barnplantorna Sydost

*Sandra Vogel
sandra.e.vogel@gmail.com

Carola Nilsson 0454-616 12
carola@bwm.se

Jonas Petersson 0733-77 08 28
sanoj1965@gmail.com

Linda Nilsson

linda.nilsson@personal.tingsryd.se

Magnus Ivarsson

ivarsson-magnus@bredband.net

Barnplantorna Syd

*Johanna Stadmark 046-14 62 36
johannastadmark@yahoo.se

Åsa Holmgren

holmögens05@hotmail.com

Helene Lundahl 042-14 48 57
helene.lundahl@hjerta.se

Åsa Brandt

asa.brandt@outlook.com

Charlotte Enjin

charlotte@enjin.se

Fia Göth

fiagoth@hotmail.com

Barnplantorna Norr

*Ulf Lindahl 0611-55 05 31
ulf.lindahl@kramnet.se

Maria Wahlberg

ok@bolibo.se

Eva Enoksson

evaen81@spray.se

Helena Goude

helena.goude.hg@gmail.com

Emma Westling

emmawestling@gmail.com

Barnplantorna Linköping

*Frida Rosén
rutfrida@telia.com

Jens Rosén

014-31 41 60

Rebecka Karlström

karlstromrebecka@hotmail.com

Eleonore Petersson

eleonore.petersson@sorman.com

Jörgen Johansson

jorgen.johansson8@comhem.se

Foto: Karim Hatoum

ORDFÖRANDEN HAR ORDET

SPSM och professionalitet – hur är det ställt?

Under flera decennier har Barnplantorna ifrågasatt SPSM:s professionalitet med en stor andel av personalen som sitter på flera stolar samtidigt. Med det menar vi personal inom SPSM:s verksamheter som är medlemmar i olika intressepolitiska organisationer bland annat. Hur hanteras de uppenbara jävsituationer som uppkommer med jämna mellanrum? Personal har även vid flera tillfällen uttalat sig i sociala medier på ett sätt som kan ifrågasättas. Ibland framstår SPSM i egenskap av myndighet som ett stort släktträd.

Mycket blev tyvärr uppenbart i samband med att Expressen avslöjade sextrakaserier i specialskolan där några kvinnor framträdde och berättade om sin barndom och sina otäcka upplevelser inom specialskolans väggar. Hur de inte hade tagits på allvar av någon, varken inom SPSM, i specialskolan, av intresseorganisationer eller vuxna inom sin "krets" så att säga. Vem kunde man lita på?

En utredning tillsattes där SPSM initialt ansåg att intresseorganisationerna skulle vara beställare av utredningen. Barnplantorna hävdade att en utredning

ingick i SPSM:s myndighetsansvar. Så blev det och en oberoende utredare tillsattes, Marina Gunnmo Grönros. Hon har en bakgrund utanför detta område, det vill säga inga kopplingar till området och därmed inga jäv – bra!

Referensgrupp tillsattes

En referensgrupp tillsattes som följde hennes arbete. Det fanns av naturliga skäl mycket känslor inom referensgruppen, bestående av representanter från intresseorganisationer inom döv-/hörselområdet. Föräldrar med barn i specialskolan kände ➔

→ av naturliga skäl stort obehag inför hela situationen – **sextrakasserier i specialskolan av elever, även i nutid!**

Det har inom vissa verksamheter inom den mer eller mindre slutna värld det berör funnits alltför lite självvranssakan eller empati för offren. I vart fall har det inte varit synbart inför oss i Barnplantorna.

Utredaren har haft en svår uppgift

Marina Gunnmo Grönros har haft en svår uppgift. Jag dristar mig till att minnas sociolog Katarina Jacobsson som i sin licentiatsavhandling *Social kontroll i döv världen (1997)* konstaterade att intervjupersonerna i studien hörde hemma i flera grupper. Hon nämner att pedagoger/dövlärare själva kunde vara föräldrar till döva eller hörselskadade barn. "Likaså kombineras i vissa fall både föräldraskap och yrke inom döv världen med en aktiv post i någon av döv- eller hörselskadeföreningarna." Enligt mitt menande har aldrig SPSM gjort upp med detta faktum eller förhållit sig till det på ett professionellt sätt.

Marina Gunnmo Grönros har som utomstående gjort ett bra utredande arbete. Frågan är vad som händer med rapporten och hur eller om den kommer att påverka SPSM:s inre arbete.

Utredning – "Steg på vägen mot en trygg och säker specialskola"

Expressens avslöjande reportage om sextrakasserier i specialskolan initierade Marina Gunnmo Grönros studie som påbörjades under våren 2014. Hon intervjuade elever vid specialskolorna för att kunna presentera elevernas perspektiv i en kvalitativ studie. Den byggde på samtal med elever för att utröna huruvida de har kunskap om sina rättigheter, kunskap om vad som avses med kränkningar, vart eller till vem de ska vända sig om de blir kränkta och förstås om de blivit utsatta för en kränkning.

I rapport två intervjuas vuxna inom specialskolan samt representanter från intresseorganisationer. Syftet med utredningen var att se vilka faktorer som funnits/finns som kan hindra specialskolan att nå målen. Det handlar om att studera vilka maktstrukturer som finns, personalens professionalitet och hur de förhåller sig till maktstrukturerna, elevernas möjligheter till god kommunikation med vuxna i sin omgivning samt transparensen gentemot föräldrar när problem dyker upp i skolan.

Utredningen om likabehandlingsarbete i skolorna

Gunnmo Grönros noterar att alla skolor ska arbeta målinriktat för att främja elevers lika rättigheter och möjligheter. Skolor ska arbeta förebyggande. Diskrimineringsombudsmannen (DO) rekommenderar att skolor arbetar förebyggande och det ska i skolors arbete mot diskriminering och kränkande behandling finnas främjande insatser (se www.skolverket.se).

Ovan var huvudinriktningen på arbetet med rapport två intervjuerna med vuxna på skolorna. Utredaren anger att frågan om maktstrukturer inte är "allmänt levande på skolorna". Några kommentarer i rapporten om informella maktstrukturer är:

"Det finns, men var mer förr, större medvetenhet idag."

"Det finns dolda agendor som är kopplade till den teckenspråkiga och döva subkulturen på något sätt."

Återkommande vid intervjuerna är, enligt rapporten, att döv världen är en liten värld där alla känner alla. Det framkommer också att vuxna på skolan umgås med elevers föräldrar på fritiden. Utredaren konstaterar själv, helt riktigt enligt Barnplantornas menande, att *"informella maktstrukturer är en integrerad och naturlig del av kulturen och därmed,*

med andra ord, en självklarhet." Frågan är huruvida detta har diskuterats inom SPSM vid verksamhets- och kompetensutveckling eller etikediskussioner? Barnplantorna har ofta anklagat SPSM för att likt strutsen sticka ned huvudet i sanden inför problem. En kommentar vid intervjuerna nämner utredaren som kanske betydelsefull vid framväxten av en informell maktstruktur, nämligen *alla som bestämmer över döv världen är hörande.*

Personalens professionalitet?

Utredaren får intryck av att det förs mycket lite diskussioner om personalens professionalitet när det gäller informella maktstrukturer. Personalen tycks också sakna verktyg för att hantera problematiken, enligt utredaren. Frågan om dubbla- och tredubbla roller leder osökt in till att diskutera jävs- och jävsliknande förhållanden enligt utredningen. Barnplantorna får därmed stöd i decenniernas antaganden. Därifrån till att SPSM ska fastställa riktlinjer som kommer tillrätta med detta såsom rekommenderas i utredningen är steget långt, enligt Barnplantornas menande.

Utredaren poängterar skarpt att hon under sina samtal med vuxna har *"mött berättelser som för tankarna till jäv, lojalitetskonflikter, intressemotsättningar, osäkerhet och rädsla. Frågor som kan förgifta en arbetsplats och en kultur om de inte lyfts upp i ljuset, erkänns och diskuteras öppet på initiativ och under ledning av företrädare för den formella maktstrukturen"*.

Tvåspråkighet i specialskolan

Utredaren konstaterar mycket klarsynt att frågan om informella maktstrukturer och förekomsten av dubbla roller kan vara faktorer som utgör hinder för att nå målen med utredningen. Genom rapporterna löper ändå elevernas/barnens bästa som röd tråd. Det handlar om påpekande som att

.....
Det är dags att SPSM
tar ut riktningen för
framtiden!

alla incidenter på skolorna ska rapporteras. Hur detta ska ske avgörs av incidentens art och allvar och det kan handla om alltifrån minnesanteckningar eller dokumentation på skolan till orosanmälan till socialtjänsten och en polisanmälan. Genom förekomsten av informella maktstrukturer betonas vikten av tydliga och tvingande regler och rutiner för incidentrapportering. Hon nämner SPSM:s största utmaningar nämligen:

- Hur ska specialskolorna arbeta för att upprätthålla tvåspråkighet så att alla elever känner delaktighet och trygghet?
- Hur kan specialskolan organiseras för att tillgodose olika elevgruppers behov?

Åter igen är det nog dags för SPSM, enligt Barnplantornas menande, att definiera vad de menar med tvåspråkig miljö, hur den tillgodoses och för vem. Vilken målgrupp

bör specialskolan inrikta sig på och skaffa en pedagogisk spjutspetskompetens om och för?

Det är dags att SPSM både ser dagens verklighet och tar ut riktningen för framtiden! ●

Ann-Charlotte Gyllenram

Astrids föräldrar:

Vi hade höga förväntningar från början

Astrid och hennes föräldrar har vi följt redan från början, det vill säga innan Astrids hörselresa. Redan efter att Astrid diagnostiserats döv blev familjen medlemmar i Barnplantorna. De kom genom Barnplantorna i kontakt med andra familjer och kunde snabbt dela erfarenheter med dem. Vi vet hur värdefullt det är.

Redan under Astrids första år hann de med att fortbilda sig på Barnplantornas vecko-kurs på familjeläget på Sundsgårdens folkhögskola. De har även deltagit på Nordisk konferens, NCFIE 2013 i Stockholm. En konferens i Barnplantornas och CI-kliniken/KUS (Karolinska Universitetssjukhuset) regi. Här har vi med andra ord föräldrarna som tidigt

har skaffat sig kunskap och evidens för att kunna stödja Astrid på bästa sätt.

På besök i Lund

I samband med Teknik- och Kommunikationsmässan i Lund besökte vi Fia och Fredrik och barnen Astrid och Sigge i Malmö. Vi hann även med ett besök på

Astrids förskola Lekhuset, ett föräldraköoperativ.

Astrid är på förskolan och Sigge sover, vilket är ett ypperligt tillfälle för en pratstund med Fia. Vi pratar om orsaken till Astrids dövhet.

– Det gjordes en genetisk utredning i Lund och vi fick veta att Astrids dövhet var genetisk, berättar Fia.

– Det handlade om Connexin 26*. Vi känner inte till något om detta i släkten, men anlagen måste ju finnas hos både mig och Fredrik.

Astrid CI opererades redan vid nio månaders ålder. På sommarlägret var Astrid heltidsanvändare och tittade nyfiket på allt och alla och var redan efter så kort tid otroligt medveten om och reagerade på olika ljud.

Vi hade höga förväntningar

Dagens föräldrar vet oftast, genom andra föräldrar och en stor tydlighet på både CI-klinik och hörselhabilitering, att de kan ha höga förväntningar. Det handlar förstås om hörsel- och talutveckling. Astrids föräldrar samlade mycket information om CI redan före operation, så deras förväntningar var högt ställda.

– Vi visste att Astrid hade goda förutsättningar för bra resultat genom tidig upptäckt, tidig operation och dövhet på grund av Connexin 26 säger Fia.

– Före operation övade vi hemma på att kommunicera för att lägga en bra grund för Astrid. Det handlade om bebiskommunikation (tecken, ögonkontakt och mimik). Efter inkopplingen ändrades Astrids förutsättningar. Då började vi med AVT (Auditory Verbal Therapy) för att utveckla hörsel och tal. Maria Hansson, specialpedagog från hörselhabiliteringen i Lund, har varit ett bra stöd.

Vi sitter och pratar om hur det känns att se tillbaka. Fia noterar att Astrid fortfarande bara är tre år och har en lång resa framför sig. Det har hittills gått väldigt bra för Astrid. Alla uppföljningar är långt över förväntan och hennes språkutveckling är

väldigt god. Fia har en stor ödmjukhet inför hela processen när hon säger:

– Första året var jobbigt med beskedet om Astrids hörselnedsättning, tiden före och efter operation. Det kändes bra eftersom vi hela tiden fick en sådan respons ifrån Astrid när det gällde hörsel- och talutveckling och på alla andra sätt också. Nu känns det som att Astrids utveckling rullar på av bara farten.

Fia vill verkligen framhålla att förskolan gör ett fantastiskt jobb med Astrid och har en stor del i hennes positiva utveckling.

– Maria Hansson på Hörselenheten i Lund har betytt så mycket för oss och Astrid. Hon har lärt oss massor om AVT

och språkutveckling. Vi känner oss också mycket trygga med CI-teamet.

Astrid växer upp med goda förebilder i positiva föräldrar med stort engagemang. Vi beger oss till förskolan för att träffa Astrid och få se hur hon har det på förskolan Lekhuset.

Lekhuset jobbar språkfokuserat med alla barn

Barnplantorna förbereder ofta besök på förskolor och skolor genom dialog med personal via e-post eller en koll på deras hemsida. Så här beskriver förskolan Lekhuset sig på www.lekhuset.info:

Astrid och Sigge.

➔ *"Vill du vara delaktig i ditt barns förskola? Föräldrakooperativet Lekhuset bygger på föräldrarnas medverkan och vilja att påverka. Tillsammans med utbildad personal skapar vi bästa möjliga förutsättningar för våra barns utveckling och en meningsfull tillvaro."*

Fia och Fredrik besökte en lång rad av förskolor i Malmö regionen innan de fastnade för Lekhuset. De gillade Lekhusets synsätt. De fick en bra kontakt med personalen som förskolechefen och blivande specialpedagog Sanela Holmgren och den person som skulle bli Astrids resurs, Frida Schultz. Lekhuset jobbar, i likhet med många andra förskolor i Sverige, enligt *Reggio Emilia-metodiken* (läs mer om denna metod på sidan 12).

Vi pratar en stund med Sanela Holmgren och Frida Schultz. Deras engagemang i barnen och den stolthet de hyser för sin verksamhet går inte att ta miste på. Som en röd tråd genom vårt samtal framträder en verksamhet som är i ständig utveckling och som förändras utifrån hur barnens behov

ser ut just nu. Det fanns initialt ingen erfarenhet av just barn med hörselnedsättning, men som Sanela säger:

– Vi såg det som en utmaning att ta emot Astrid och ett bra tillfälle för oss att lära oss mer och tänkte att det även skulle tillföra de andra barnen mycket – ja, vi skulle alla utvecklas.

Hörselenheten i Lund bistod med mycket kompetens direkt. Specialpedagog Maria Hansson kontaktade dem omgående. Personalen på Lekhuset fick också utbildning på Hörselenheten.

– Vi har också varit med Fia och Fredrik på AVT-lektion på Hörselenheten, berättar Sanela.

– Vi har samma förhållningsätt som för alla de andra barnen, men när det gäller Astrid har vi ett ökat medvetande om hur, när och varför vi gör så och så.

Maria Hansson har varit på Lekhuset flera gånger för att se hur Astrid fungerar socialt med de andra barnen. Personalen understryker att dialogen med Maria Hansson har varit värdefull. Ingen hade

hört talas om CI förut, men visst är det fascinerande när man ser hur det fungerar i verkligheten.

Skrev dagbok varje dag

– I början frågade Astrids föräldrar väldigt mycket. Det handlade om vad vi gjorde och varför. Det märks att de har landat i sin situation nu, säger Frida.

– Det blev tydligt genom att Frida skrev dagbok varje dag och Fia, Astrids mamma, skrev också. Dagboken användes tillsammans med Astrid.

– I dagboken berättade vi tillsammans med Astrid för föräldrarna vad vi gör, fortsätter Frida.

– Boken var ett viktigt led i att föräldrar vågar släppa taget. Nu skriver vi inte lika ofta i dagboken men vi har regelbundna möten med Fia och Fredrik med nya mål som sätts upp varje månad.

Sanela och Frida konstaterar att Astrid ligger mycket väl framme i utveckling såväl språkligt som socialt. Frida jobbar inte längre specifikt just med Astrid utan med alla barnen, eller som Sanela uttrycker det:

– Astrid ska inte bli beroende av assistenten. Vi vill inte skapa ett beroende som inte finns. Vi behöver istället utmana Astrid. Det kan handla om att utmana henne socialt att våga ta kontakt med de andra barnen. Hon kan behöva stöd med övergångar mellan olika aktiviteter så att hon vet vad som ska göras. Enkla hörselstrategier är viktiga, som att vända sig specifikt till Astrid när vi ska sjunga så att hon genast hamnar rätt i sången.

Förskolans verksamhet är "pro-Astrid"

Sanela konstaterar att hela verksamheten är "pro-Astrid", det vill säga *det som är bra för Astrid är bra för alla de andra barnen också*. Grupperna är små, nitton barn på fyra personal ger förskolan stora möjligheter till att ha aktiviteter i mindre grupper.

– Det är härligt att Astrid har varit så intresserad från allra första början, säger Frida.

– Hon är en förebild för andra barn då hon faktiskt kan sitta stilla i 20–30 minuter och jobba koncentrerat. Något som alla barn inte kan vid den åldern. Hon är nyfiken och ljudar redan och skriver bokstäver.

På förskolan jobbas det bland annat med språklig och fonologisk medvetenhet men också med matematik som språk. Vi visas runt och får ta del av ett litet axplock av pedagogiskt material som används och uppdateras hela tiden. Kort sagt är Lekhuset en förskola under ständig utveckling utifrån barnens utveckling. Astrid har det mycket bra i förskolan och hemma.

Tack alla som så generöst delat med sig av erfarenheter. ●

Text: Ann-Charlotte Gyllenram

Foto: Fia Göth

* Connexin 26 är den vanligaste genetiska orsaken till hörselnedsättning och är lika vanlig som t.ex. cystisk fibros. Innebörd är att genen för bildning av connexin 26, ett protein i stödjecellerna runt hårcellerna, saknas från både mor och far. Connexin 26 svarar för närmare 30 procent av svår medfödd hörselnedsättning.

FAKTA:

Reggio Emilia-metoden

Ett stort antal förskolor och skolor i Sverige jobbar enligt något som benämns Reggio Emilia-metodiken. En liten uppdatering behövs vad det innebär.

Reggio Emilia ligger i Italien. Reggio Emilia är också namnet på den pedagogiska filosofi – som snarare är en barnsyn och en människosyn än en pedagogisk inriktning. Metoden är sedan cirka femtio år väletablerad i Reggio Emiliass förskolor. Det pedagogiska arbetssättet hyser stor respekt för barn och är ett arbetssätt som stämmer väl överens med de värderingar om barn som finns i dagens samhälle. Det handlar om en övertygelse om att alla barn föds

intelligenta och med en stark inneboende drivkraft att utforska världen. Något som sprider sig över världen, bland annat genom Reggio Children – ett internationellt centrum som finns i Reggio Emilia med syfte att sprida, försvara och utveckla barnens rättigheter och deras potential. Reggio Emilia i Stockholm erbjuder utbildningar, kurser, material och handledning.

Historik

1963 fick folkskolläraren och senare barnomsorgschefen i Reggio Emilia, Loris Malaguzzi, möjligheten att utveckla sina pedagogiska tankar (med rötter i Maria

Montessori, Vygotskij, systrarna Agazzi, Piaget, Freinet, Dewey, Freire) i Reggio Emilia. Reggio Emiliass pedagogiska filosofi handlar om att barn är kompetenta och viktiga medborgare – och en pedagogik för demokrati som ledstjärna.

Utifrån detta synsätt arbetar Reggio Emilia inte bara lokalt för sin stad längre utan försöker också bygga ett internationellt nätverk, bland annat med Sverige, via Reggio Emilia Institutet. ●

www.reggioemilia.se

GRATTIS DU HAR BLIVIT FÖRÄLDER!

Barn med hörselnedsättning – en handbok i modern familjeintervention

Boken är lämplig som fortbildning för professionerna inom barnhörstelteam, förskola och skola. För familjer till barn med hörselnedsättning är boken ett stöd under barnets uppväxt.

INDELAD I FYRA RIKT ILLUSTRERADE BLOCK:

1. Inför diagnos
2. Tidig familjeintervention
3. Förskola
4. Skola

Handboken är ett resultat av ännu ett samverkansprojekt mellan Radi Jönsson och Ann-Charlotte Gyllenram, efter att tidigare ha producerat informationsfilmer om cochleaimplantat och benförankrad hörapparat.

Läs mer och köp via www.interquest.se

INTERQUEST AB

VARDAGSTIPS FRÅN COCHLEAR!

BAHA® 5 – STRÖMMAR LJUD DIREKT TILL DIN IPHONE

Baha 5 är första ljudprocessorn som strömmar ljud direkt från din iPhone. Du kan till exempel se ditt favoritprogram på tv, ta emot FaceTime-samtal, använda appar och lyssna på musik. Varje ljud, varje låt, varje ord – tydligare och klarare än någonsin tidigare.

FÖRBÄTTRA HÖRUPPLEVELSEN DIREKT FRÅN IPHONE MED BAHAS SMART APP

Ladda ner nya Baha 5 Smart app gratis från App Store. Med den kan du snabbt och enkelt byta program, starta strömning eller justera volym, diskant och bas i din ljudprocessor. Koppla anpassade inställningar till dina favoritställen med en enkel knapptryckning och få hjälp att hitta din ljudprocessor om du glömt var du lagt den!

Instruktioner om hur du parar Baha 5 med din iPhone finns på vår hemsida under Support.

VATTENTÅLIGA PROCESSORER

Med Nucleus-processorerna behöver du inte vara orolig för vattenstänk eller fukt. De är vattentåliga och kan användas exempelvis när du badar. Är du väldigt aktiv i badet och gärna dyker samt har huvudet lika mycket under som över vattenytan rekommenderar vi att du använder något av våra Aqua-skydd.

BYT MIKROFONFILTER

På Nucleus® 5 och Nucleus® 6 ljudprocessorn sitter filter som skyddar mikrofonerna från vatten och smuts. Dessa behöver du byta regelbundet, gärna så ofta som var tredje månad.

Tillbehör finns att beställa i vår webbshop. Om du inte redan är medlem i Cochlear Family rekommenderar vi dig att bli det, då får du dessutom rabatt på utvalda produkter.

För mer information kontakta oss på nordic@cochlear.com eller besök: www.cochlear.se

Följ oss på:

Cochlear, Hear now. And always, and the elliptical logo are either trademarks or registered trademarks of Cochlear Limited. Baha is a registered trademark of Cochlear Bone Anchored Solutions AB.

Hear now. And always

Statskontorets rapport:

Behovet av teckenspråks- och skrivtolkar

Statskontoret har på uppdrag av Regeringen gjort en genomgripande kartläggning av behovet i framtiden av teckenspråks- och skrivtolkar. Syftet har varit att föreslå hur den framtida dimensioneringen och finansieringen av utbildningen ska utformas med hänsyn till samhällets och brukarnas behov samt till den tekniska utvecklingen. Det senare handlar naturligtvis om det skeende vi är mitt uppe i, det vill säga att nästan alla barn som föds får cochleaimplantat. Utredningen är viktig inte bara ur stats-ekonomisk synvinkel men också utifrån att kartlägga behoven, skapa god kvalitet på utbildningar till tolkar samt förse brukare med god kvalitet på tolkning.

Rapporten har emellertid rivit upp himmel och jord inom den så kallade "Deafhoodrörelsen". Barnplantorna fick ta emot mycket kritik. Det kändes nästan som om vissa aktörer tog för givet att Barnplantorna skrivit rapporten. Barnplantorna är inte ens tongivande som källa till rapporten.

Utbildningsbehovet minskar

Rapporten fastslår i kartläggningen att antalet deltagare som slutför tolkutbildningarna med godkänt resultat varierar. De senaste åren har det handlat om 40 till 60 teckenspråks- och skrivtolkar per år. Det innebär enligt Statskontoret att utbildningen är överdimensionerad. Bedömningen i utredningen är att behovet av teckenspråkstolkar och därmed teckenspråkstolkning kommer att minska. Det handlar om att utvecklingen av nya sätt att förmedla tolktjänster på, samt att antalet personer med teckenspråk som första språk kommer att minska.

Statskontoret konstaterar att det främst är individer som fötts med dövhet som

har behov av teckenspråkstolkning. Det är välkänt att 95 procent av alla nyfödda allt sedan 2004 genomgår CI-behandling. Operationsåldern har sjunkit och av de som CI-opereras som spädbarn får minst 70 till 80 procent talspråk som första språk. Statskontoret räknar om det till faktiska siffror, vilket innebär av de cirka 57 barn per år som får implantat, kommer 40 till 45 barn att använda talspråk som första språk.

Faktiska realiteter rapporterade av en statlig utredning tycks fortfarande åstadkomma enorma känslouttryck inom i vart fall Deafhood-rörelsen.

Det är inte bara CI som påverkar tolkbehovet. Tolkförmedling via bildtelefoni ökar. Det kommer enligt Statskontoret troligen också minska behovet av teckenspråkstolkar eftersom restiderna uteblir.

Arbetsmarknaden redan kärv

Redan i dagsläget är arbetsmarknaden för teckenspråkstolkar svår. De flesta nyutbildade får jobb, men bara drygt hälften arbetar heltid. En minoritet har fast anställning. Statskontoret uppskattar att om alla tolkar skulle jobba heltid skulle de tillgängliga tolktimmarna räcka till 280 tolkars försörjning. I dagsläget finns det minst 426 yrkesverksamma tolkar, vilket visar hur angeläget Statens granskning är. Det handlar om att erbjuda bra kvalitet på tolkningen för alla med behov av detta, samtidigt som resurser ska utnyttjas optimalt och kostnadseffektivt.

Intresset för tolkutbildningen svagt

Statskontoret poängterar att tolkutbildningen är överdimensionerad i förhållande till de behov som finns, men också utifrån intresset att påbörja och slutföra utbildningen. När det gäller skrivtolkning förutspår Statskontoret att behovet kommer

att öka. Både tolkcentraler och tolkbolag bekräftar detta och då utifrån att en allt större grupp personer med cochleaimplantat kommer att anlita skrivtolk i vissa situationer.

Färre är hälften av studenterna fullföljer studierna till teckenspråkstolk med godkänt resultat. För många folkhögskolor bedriver teckenspråkstolkutbildningar. Kvaliteten på utbildningen skulle säkerligen öka om antalet utbildningsplatser minskade. Folkhögskolorna får då ett större elevunderlag.

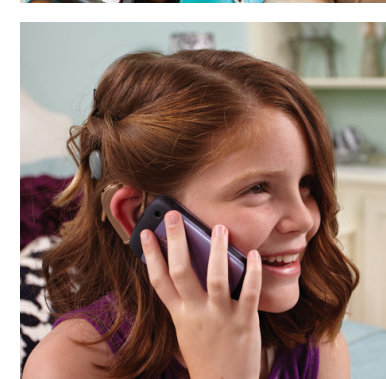
Tillräckliga resurser för närvarande

Statskontorets rapport visar att statens bidrag är fullt tillräckligt för att finansiera nuvarande utbildningsvolym. Det finns skilda uppfattningar avseende utbildningens kvalitet. Examinerade studenter anser att utbildningen givit dem tillräckliga kunskaper för att utöva yrket. Arbetsgivare såväl som brukare har däremot en annan uppfattning.

Statskontoret menar att mer utvecklade kontakter mellan folkhögskolorna och arbetsgivarna skulle bidra till minskade skillnader den kompetens som efterfrågas och den som folkhögskolorna levererar. Sammantaget innebär detta att det inte bara räcker att höja kvaliteten på utbildningen, utan fortbildning till yrkesverksamma tolkar behövs också. Det handlar om utökade kunskaper i engelska och konferenstolkning men också mer kunskap i andra dövspråk och i bildtelefoni.

Statskontorets förslag vägledande

Statskontorets förslag är bra och är säkerligen till det bättre både för brukare, tolkar, utbildningsanordnare (folkhögskolor), arbetsgivare med flera.

Välkommen till världen av trådlös kommunikation.

Naída CI brukare har nu tillgång till det bredaste utbudet av beprövad **trådlöst tillbehör**. Idealiskt för ensidig, bilateral och bimodal hörsel.

Med **AB och Phonaks** trådlösa tillbehör kan ditt barn **höra bättre och utnyttja** dagens **ljudteknologi** som mobiltelefoner, telefon, MP3-spelare, TV och datorer.

ComPilot

TVLink II

RemoteMic

Roger Pen

Roger Clip-On Mic

EasyCall*

DECT Phone*

Simma utan att kompromissa med ljudkvaliteten

Med **AquaCase för Naída CI**, är **hörsel i vatten** tillgänglig för världens mest avancerade BTE-processor.

PHONAK

Partners for Better Hearing

* Avaktar godkännande. Befintliga Naída CI mottagare kräver en uppdatering av programvaran för att använda dessa produkter

→ Statskontoret föreslår:

- Antalet platser ska minskas på utbildningar till teckenspråks- och dövblindtolk.
- Färre folkhögskolor ska bedriva teckenspråkstolktutbildningar.
- Antalet platser på utbildningar till skrivtolk ska öka.
- Myndigheten för yrkeshögskolan får ensamt uppdraget att finansiera tolkutbildningarna.
- Stockholms universitet får i uppdrag att erbjuda fortbildning för både teckenspråkstolktutbildningen och yrkesverksamma tolkar.

Statskontorets prognoser visar vägen

Tolkanvändningen kommer att minska med en femtedel på 50 år. Statskontorets

prognos är försiktig och utgör en nulägesbeskrivning utifrån hur stor andel döva barn (nästan alla med CI) som kommer att ha talspråk som första språk. Statskontorets beräkningar har inte tagit hänsyn till teknikförbättringar, optimering av hörselhabilitering och CI-programmering av implantat. Statskontoret lär därför få tillfälle till ytterligare översyn inom cirka tio år.

Statskontoret är medveten om detta då de i rapporten konstaterar: *"det är lättare att ge en bild i nuläget av de närmsta 10–20 åren än läget 20–50 år framåt i tiden"*.

Osäkerheten handlar förstas om hur stor andel av CI-användarna som kommer att ha behov av tolk. Statskontoret garderar sig därför med att fastslå att behovet av nya tolkar om 20 år faktiskt kan vara ännu

lägre än de prognoser som presenterats i rapporten.

En insiktsfull rapport som utgör en viktig del i Regeringens uppdrag, nämligen att planera och tillhandahålla bra verksamheter för alla berörda – brukare, tolkar, arbetsgivare samt övriga i vårt gemensamma samhälle. Frågan är då varför rapporten rivit upp himmel och jord i sociala medier? Syftet är ju kristallklart och rapporten tydligt faktaunderbyggd. ●

Text: Ann-Charlotte Gyllenram

Hörselbarnregistret utvidgas – även barn med CI följs upp

Barnplantorna har sedan i slutet av 1990-talet fört statistik på antal CI-opererade barn utifrån om de har ett eller två CI och vilka fabrikat som används. Vi har också registrerat hur det ser ut i klinik för klinik. Under många år har vi väckt positivt intresse i Europa med denna banbrytande statistik. Andra europeiska organisationer har inspirerats att göra samma sak. De har emellertid ofta stött på motstånd. CI-opererande sjukhus har vägrat att lämna ut statistik med hänvisning till patientsekretess.

Barnplantorna har alltid mött positivt gensvar från de CI-behandlande sjukhusen i Sverige samt från leverantörer. Längre framstod Barnplantornas statistik som unik. Numera finns ett nationellt register, som Karolinska universitetssjukhuset ansvarar för och som Socialstyrelsen följer. Det är bra och kommer att göra det lättare för landstingen att behovsplanera verksamheterna.

Hörselbarnsregistret är viktigt

Syftet med Hörselbarnsregistret är kvalitetskontroll och att barn med hörselnedsättning identifieras tidigt och får en god och enhetlig vård och intervention. Kriterier för att inkluderas i registret är permanent hörselnedsättning och ålder mindre än 19 år.

Registrets startades på 1990-talet av dr Magnus Järvholm. Statistik från registret visade att det var viktigt att behålla fyraårsscreening. Cirka 25 procent av barnen med hörapparatskrävande hörselnedsättning upptäcktes nämligen vid 4-årskontrollen.

Från 2013 består registret av två delar. En ny registreringsdel som fokuserar på upptäcktsmetod, ålder och grad av hörselnedsättning samt ett tilläggsregister för barn med CI. Det sistnämnda är enligt Barnplantornas menande ett positivt tillskott till Hörselbarnsregistret. Ett nationellt kvalitetsregister avseende barn med CI har länge efterfrågats på grund av att CI-operationer

på dövfödda barn har varit ifrågasatt. Tekniken och rehabiliteringen har ansetts vara dyr utan några belägg. Nu kan, genom registrering i Hörselbarnsregistret, hörsel- och talspråsutveckling och resultat dito efter CI-operation följas. Analyser om huruvida operationsåldern påverkar resultaten kan tydliggöras. Alla CI-teamen har påbörjat eller fullföljt inmatningen av data i registret.

Nulägesrapport visar att det första barnet som fick CI i Sverige implanterades 1990. Fram till den 31 december 2014 har 921 svenska personer opererats med CI under barnåren. Av dessa har fler än 20 procent uppnått vuxen ålder. Det innebär att det fanns drygt 700 barn med CI i ålderna 0–19 år i början av 2015. Som vi vet genom Barnplantornas statistik tillkommer mellan 60 och 70 barn varje år som får sitt första CI. ●

Källa: Svensk ÖNH-Tidskrift nr S1/2015

Foto: Barnplantorna

Dags för mässa eller event?

Vi hjälper er med allt från profilreklam och giveaways till hela mässmontrar.

Prisexempel: RollUps från 835:–
(Ord. priser exkl. moms & frakt.)
Mässdiskar från 2395:–
PopUp-väggar från 9125:–
Prisexemplen är **inklusive tryck!**

20% rabatt: Ska ni ställa ut på något av Barnplantornas arrangemang, t.ex. NCFIE2016? Ange "Barnplantorna" vid beställning så får ni dessutom 20% rabatt på mässmaterialet.

Teknik- och kommunikationsmässorna etablerade i Sverige

Det är över tio år sedan som Barnplantorna tillsammans med Karolinska Universitetssjukhuset initierade Teknik- och kommunikationsmässorna i Sverige. Mässorna gick av stapeln i Stockholm och var resultatet av samverkan mellan en rad aktörer inom döv-/hörselområdet. Efter några år kom förfrågningar från Göteborg och Lund. Mässorna är för närvarande återkommande i Göteborg, Lund och Stockholm.

Genom mässorna har en rad aktörer, hörselhabilitering, intresseorganisationer och SPSM (Specialpedagogiska skolmyndigheten) samverkat på ett sätt som kanske är smått unikt. Mässorna har öppnat upp möjligheter för leverantörer att möta användare och professionella inom en rad områden. De har också inneburit ypperliga tillfällen till att mötas och nätverka för alla intresserade av hörsel- och dövområdet.

Under 2015 var det dags för Teknik- och kommunikationsmässor både i Stockholm och i Lund. I Stockholm valde arrangörsguppen att byta lokal från Kulturhuset (tidigare år) till Rosenlunds sjukhus/hörselhabilitering barn och ungdom, för att ge besökare möjligheter att ta del av verksamheten där. I Lund hölls mässan i likhet med tidigare år på Akademiska Föreningen, AF-Borgen.

Vi i Barnplantorna vill på detta sätt tacka utställare och alla besökare. Utan er inga Teknik- och kommunikationsmässor. Tack också till aktörerna i arrangörsgrupperna för gott samarbete. På återseende! ●

Text: Ann-Charlotte Gyllenram
Foton: Barnplantorna

Phonaks barnkonferens

Fokus på barn i vardagen

I höstas bjöd Phonak in till en barnkonferens – Phonak Pediatric Phorum i Stockholm. Cirka 80 specialpedagoger, psykologer, logopeder med flera inom barnhörselområdet hade hörsammat inbjudan. En fullbokad konferens. Programmet hade tydligt barnfokus – barn IRL (In Real Life).

Elisabeth Erixon från Phonak började med att hälsa alla välkomna med:

– Vi inviger med att döpa konferensen till PPP Phonak Pediatric Phorum.

Alla uppmanades att "hashtagga" #PhonakPP2015 på sociala medier. Nya tider.

Elisabeth nämnde passande i introduktionen ljudets påverkan på inlärning och beskrev fyra ben det vill säga audiologi, pedagogik, teknik och akustik. Hennes kollega Anna Leijon passade på att inflika:

– Försök att sitta på en stol som inte har fyra ben.

Elisabeth poängterade också:

– Idag tänker vi på barnet och inte vilken skola barnet går i eller vilken kommunikation/språk som används.

Vilken bra introduktion till en mycket intressant konferens.

"Why don't you just listen"

Under temat "Why don't you just listen" rev Mai-Britt Beldam från Ecophon av det inledande anförandet. "Rev av" – ja, det får man säga om en föreläsare som med pondus och entusiasm fångade publiken. Det handlade om hur arbetsminnet påverkas av akustiken.

Mai-Britt Beldam har alltid varit intresserad av ljud berättar hon och tillägger:

– Jag valde att studera franska i skolan på grund av musiken i det språket. Fonetik blev mitt favoritämne. Idag kombinerar jag min passion för ljud med och konstruktion när jag jobbar med rumsakustik.

Titeln på sitt anförande förklarar hon med att när någon inte hör brukar man säga: varför lyssnar du inte bara. Mer komplicerat om man har en hörselnedsättning. En intressant aspekt som var ny för mig är en undersökning, som hon beskrev, där

lärarens hjärtfrekvens och ljudnivån i klassrummet har jämförts. Det visar sig, kanske ej helt förvånande, att de korrelerar med varandra. Ytterligare ett argument för att inte bara diskutera, men åtgärda ljudmiljön i skolorna. Lärarens hjärtfrekvens är en hälsoaspekt som borde vara intressant även för fackliga företrädare för skolpersonal. Många praktiska exempel på hur ljud rör sig och bra handfasta exempel från Ecophones utmärkta sajt www.ljudskolan.se. Har du inte besökt den och uppdaterat dig med kunskap gör det!

– Vokalerna innehåller mer energi än konsonanterna, poängterar Mai-Britt Belam.

– Det betyder att dessa maskerar konsonanterna i ett rum med en dålig auditiv miljö. Detta är förödande eftersom det är konsonanterna som bär språket.

Som sig bör avslutades anförandet med en inblick IRL via beskrivning av ett forskningsprojekt/fallstudie i en skola, Thorning skole, i Danmark. En flicka i 12-årsåldern inkluderad i en klass hade det tufft i en lärmiljö utan auditiva anpassningar. Hennes arbetsminneskapacitet mättes före auditiva anpassningar i klassrummet. Flickan satt ofta och skickade SMS till sin mormor när hon inte hängde med och det var ofta. Efter en rad auditiva anpassningar av klassrummet var hennes arbetsminneskapacitet nu bland de främsta i klassen. Socialt hade hon blommat upp och var nu verkligen en i klassen att räkna med. Enda problemet var att mormor inte fick så många SMS längre.

– 25 000 SEK var vad absorbenterna i klassrummet kostade, konstaterar Mai-Britt.

– Vad kostar det att förlora ett barn till utanförskap? Vi vet alla att det är en gigantisk summa.

Viveka Lyberg-Åhlander om ljudmiljö, lärande och barn

Viveka Lyberg-Åhlander tog vid där Mai-Britt Beldam slutade, nämligen att fortsätta på temat ljudmiljö, lärande och barn. Hon knöt även an till klassrummet som en delad arbetsmiljö mellan barnen och läraren. Läraryrket är ett röstyrke konstaterade hon och ändå tycks all kunskap om röstens betydelse vara som bortbläst ur lärarutbildningen. När lärare beskriver vilka ljud som påverkar deras röster är det ljud från eleverna, teknisk utrustning, ventilation, angränsande rum, utifrån eller att rummet är för mycket eller för lite dämpat. Det gäller därför att göra en noggrann kartläggning för att vidta rätt åtgärder för att åtgärda problemen. I en undersökning som Viveka redogör för, funderar 18 procent av lärarna att byta yrke på grund av röstproblem. En hes lärarröst påverkar barnens prestationer och lärande. Det finns därmed all anledning för skolledningar att ta hand om sin skolpersonal på rätt sätt.

Viveka menade att vi exkluderar människor (stora och små) i skolmiljön. Undervisning måste vara möjlig att genomföra utan att lärandeaktiviteterna blir störda.

– Att vistas i undervisningsmiljön skall inte ge upphov till några negativa hälsoeffekter varken i det korta eller långa perspektivet, poängterar hon.

Dessutom hänvisade hon till vissa delstater i USA där det är lag på tekniska hjälpmedel – röstförstärkning.

Anna K Lejon knöt an till den så kallade HODA-rapporten

HODA-rapporten som kom förra året beskriver användning och funktion av hörteknik i Stockholms skolor. Resultaten var minst sagt nedslående. Fyra av fem klassrum har oacceptabla akustiska egenskaper. Hörtekniken fungerar ofta inte. I egenskap av representant från Phonak knöt Anna Lejon an till rapporten. Vad kan vi gemensamt göra för att eliminera dessa brister? Alla aktörer, hörselhabilitering, skola/förskola och leverantörer måste gemensamt

och skyndsamt åtgärda detta, enligt mitt menande. Anna Lejon redogjorde för användning av hörteknik och påpekade att den stora andelen barn med hörselnedsättning är inkluderade, över 75 procent.

– Det är naturligtvis ett stort och aktuellt problem för leverantörer också att inkludering är en fråga om att ha rätt teknisk utrustning och att använda den, konstaterar Anna Lejon.

– Vi måste utifrån hur undervisning bedrivs idag, ge även barn med hörselnedsättning möjligheter att delta i diskussionerna i klassrummet.

Viktoria Arndt: Jag är inget offer!

Vad var väl bättre än att bjuda på en användares egen historia. Viktoria Arndt är 22 år och studerar tredje terminen vid civilekonomprogrammet vid Karlstad universitet. Under årens lopp har denna positiva tjej hunnit jobba inom café, vård och omsorg samt rest runt i Australien. Viktoria har en medfödd dubbelsidig hörselskada. Hon berättar väldigt öppet om hur det är just för henne.

– Jag tycker att vi bör bryta Facebookkulturen, det är inte synd om mig. Jag är inget offer. Jag bor i Sverige. Här har vi alla

Viktoria Arndt (privat foto)

möjligheter. Jag har valt att tala och höra och inte teckna. Andra har kanske gjort andra val och det respekterar jag.

Viktoria menar att man lever i en artificiell bubbla om man går i en specialskola. Den bubblan speglar inte verkligheten. Hon har mycket bestämda åsikter om att pedagoger inom döv/hörsel bör skaffa sig ett annat tänk långt från offerrolls-perspektivet för de här barnen.

– Det saknas positiva förebilder för ingen berättar att man kan lyckas och ändå ➔

Många barn behöver mer än CI, vi vet varför

Störande bakgrundsljud och långa avstånd gör det ofta svårt för barn med nedsatt hörsel att höra vad lärare och klasskamrater säger.

Låt barnen utnyttja sina CI på bästa sätt genom att komplettera dem med hörselprodukter som minskar störande bakgrundsljud och långa avstånd.

Alla barn ska ha samma chans i skolan och få möjlighet att ta del av undervisning och gemenskap på lika villkor.

PHONAK
life is on

morethanahearingaid.com | info.halmstad@phonak.com | 035-260 16 00

→ har jag träffat många hörselskadade som går på universitetet, säger Viktoria.

Viktoria har valt bort teckenspråkstolk på universitet eftersom hennes erfarenhet är att tolken alltid ligger efter och hon vill dessutom kunna anteckna själv. Hon sammanfattade själv fint sin presentation med vad hon ville att alla skulle tänka på. Unga hörselskadade behöver hjälp med att lära sig att försätta sig i bra situationer i vardagen. De behöver positiva förebilder. Viktoria Arndt – vilken förebild!

Stacey Rich om aspekter på hörapparat Anpassning på barn

Stacey Rich inledde dag två på Phonaks konferens med att påpeka att det gäller att alla barn får bästa möjliga start i livet. Hon presenterade en undersökning som säkerligen gav en del deltagare bekräftelse på sina misstankar. Den borde också vara en väckarklocka för alla involverade i barn med hörselnedsättning avseende lärande och intervention. Undersökningen visade att medelanvändargrad hos vuxna med hörapparater är nio timmar. Barn i förskoleåldern använder sina hörapparater i snitt fem timmar per dag och skolbarn i sju timmar per dag. Det finns evidens och kunskap inom intervention (habiliterande verksamheter) om vikten av att höra optimalt all

vaken tid. Vi pratar om språk, kognition, ToM (Theory of Mind – mentaliseringsprocessen) m.m., men varför misslyckas verksamheter med denna viktiga uppgift? Finns det verkligen barnfokus hos interventions-teamen eller lämnas dylika beslut över till föräldrar, utan kunskap om de långsiktiga konsekvenserna för barnet? Frågan är nog fortfarande för laddad för att diskuteras, enligt mitt menande.

Imran Mulla om vikten av tidigt användande av FM-system

Imran Mulla från The Ear Foundation i Nottingham/UK förespråkade utifrån studier tidig anpassning till modern hörsel teknik (FM-/digisystem). Vi vet att yngre normalhörande barn (upp till 12 års ålder) behöver ett avsevärt högre signalbrusförhållande (SNR, Signal Noise Ratio), minst +15 dB jämfört med vuxna för god taluppfattning. Tidig FM-användande redan för barn på förskolan är väsentligt för att barn med hörselnedsättning också ska kunna "multitaska" och inte bara ha stenkoll på den som talar.

Imran berörde även det som Ulrika Löfkvist, välkänd logoped/PhD och numera verksam vid Oslo universitet, arbetar för att implementera inom intervention. Det handlar om LENA (Language Environment

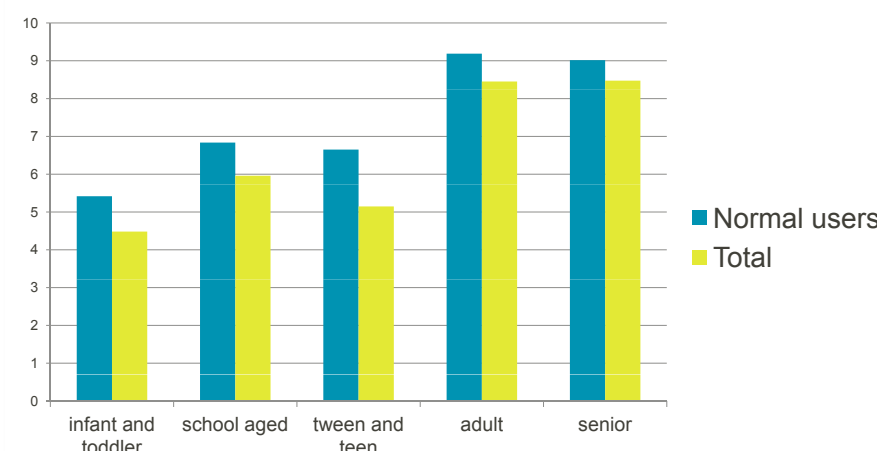
Analysis), som använder ett kroppsburet mätinstrument fäst på barnet. Detta mäter hur mycket tal barnet exponeras för under dagen. För föräldrar ger det en viktig respons på kommunikationsgrad med barnet och för interventionsteam är det ett mått på hur enskilda föräldrar ska stödjas för att bli goda kommunikatörer med sitt barn. Enligt mitt menande kan man se det som en viktig förlängning på AVT (Auditory Verbal Therapy). Imran poängterar att även så kallade riskbarn kan få en avsevärt förbättrad språkutveckling med användande av FM-system och intervention medelst LENA. Konklusionen blir: FORTSÄTT ATT UTBILDA FÖRÄLDRARNA.

En annan fördel med FM-system, som Imran nämnde var att FM-användande även ökar användandet av hörapparaterna. När barnet får ökad nytta av sin hörsel så blir effekten även ökat hörselmedvetande.

En intressant konferens. Phonak lever upp till förväntningarna om att visa på nyttan och effekterna med sina produkter för individen antingen det är barn eller vuxna med hörselnedsättning. Vi måste vara många som tar ansvar för detta – ett tillsammans-projekt utifrån att vi har olika roller. ●

Text: Ann-Charlotte Gyllenram
Bilder: Phonak

Avg use by children with routine use = 6.1 hours

"Average use time by age group with and without 'non-users'" från föreläsningen "Pediatric fitting considerations: Providing the best possible start" av föreläsare Stacey Rich, Sonova AG.

Forskning:

Annorlunda hörande påverkar läsning

Barnplantorna följer en rad forskningsprojekt såväl nationellt som internationellt. Vi förmedlar också kontakt med våra medlemmar till olika studier. Nationell forskning inom området barn och ungdomar med hörselnedsättning (CI/hörapparat) håller enligt Barnplantornas menande hög kvalitet utifrån vad som är tillgängligt internationellt. Därför är det extra glädjande att Malin Wass erhållit tre miljoner kronor från Riksbankens Jubileumsfond att studera läsutvecklingen hos barn med cochleaimplantat. Samarbetspartners är Linköpings Universitet (Björn Lyxell) och Karolinska Institutet (Lena Anmyr, Eva Karltorp och Ulrika Löfkvist).

Det är ett angeläget område att forska närmre på. Det handlar om att kunna implementera förfinade interventionsverktyg samt vara ett stöd till lärare i skolan vid metodutveckling och därmed ett stöd till det enskilda barnet.

Bakgrund: Malin Wass bedrev forskning i Australien

Barnplantorna har samverkat med Malin Wass samt de andra medverkande i ovan

projekt under en lång rad år. För några år sedan uppmärksammades i Barnplantabladet (september 2011) att Malin Wass tilldelades det anrika *Marie Curie-stipendiet* för studier i Australien. Stipendiet ges ut av EU och syftar till att främja samverkan mellan forskare internationellt, men också ge möjligheter till att bedriva forskning i andra länder.

Malin Wass och övriga i ovan projekt är väl kända för Barnplantornas medlemmar genom vårt sommarläger samt konferenser och kurser (Pedagogiska Kaféer) specifikt för sin forskning om *"Barn med cochleaimplantat: kognition och läsförmåga"*. Mycket av dagens forskning om barn med CI banar väg för barn med hörselnedsättning i allmänhet, det vill säga oberoende av vilken typ av hörapparat som används.

Vi vet att barn med CI har problem med fonologiska färdigheter och arbetsminne, det vill säga att komma ihåg ett obekant ord. Däremot har de lika bra visuellt minne som hörande barn och cirka 70 procent läser lika bra som hörande barn. Enligt forskare så överraskar det att barn med CI är

så bra på att läsa trots sämre fonologiska färdigheter. Forskarna har länge frågat sig huruvida barn med CI utarbetat delvis andra strategier vid läsinlärning jämfört med hörande barn.

Under några år bedrev Malin Wass forskning på Macquarie University i Sydney, där de specialiserat sig på forskning om bland annat kognition och läsinlärning. Nu är hon tillbaka i Sverige och har nyligen tillträtt en lektorstjänst i Luleå. Barnplantorna kommer att följa forskningsprojektet *"Hur lär man sig att läsa när man inte hör som andra"* som nu påbörjas.

Projektet lägger grunden till stöd och metodutveckling i skola och intervention

Det är ett viktigt projekt som nu påbörjas. Både forskarna, Barnplantorna och säkerligen många andra hoppas att kunskapen kommer att ligga till grund för utformande av verktyg/metoder för att stödja barnens läsutveckling och då särskilt när allt inte går som på räls.

Projektet kommer att följa barn från sex till tio års ålder – barn med cochleaimplantat men utan ytterligare funktionsnedsättningar.

– Det är en väldigt intensiv fas i läsutveckling då barnen går ifrån att ljuda sig fram bokstav för bokstav till att känna igen de flesta orden, konstaterar Malin Wass.

– Vi behöver detaljstudera övergången mellan faserna för att ta reda på vad som händer i de tidiga stadierna av läsutvecklingen. När vi vet mer kan stöd utformas mer specifikt.

Inför reportaget i Barnplantabladet ringde jag upp Malin Wass för att prata om projektet. Hon var entusiastisk över att sparka igång projektet och vill få en bild av hur läsutvecklingen ser ut i de tidiga stadierna. Frågan är, säger hon, hur förloppet ser ut och då även när det inte går så bra.

Vet vi mer om detta kan stöd skräddarsys individuellt i skolan, konstaterar hon.

Det pågår en rad longitudinella studier avseende barn med CI i både Australien, USA och Europa. Studien *"Hur lär man sig att läsa när man inte hör som andra"* kommer att vara mer specifik genom att närmre studera lässtrategier. Intresset för studien lär vara stort både nationellt och internationellt.

Vi lär återkomma med lägesrapporter under tiden som projektet pågår. Spännande! ●

Text:
Ann-Charlotte Gyllenram

Malin Wass

Hesa lärarröster i babbliga klassrum – hur påverkar det hälsa och förståelse?

Kommunikationen i klassrummet är central för undervisning och lärande. Idag är pedagogiken i hög grad interaktiv vilket innebär att det blir mycket prat, till exempel när en klass skall arbeta i mindre grupper. Det är bra att tala om och med hjälp av sin kunskap. På så vis lär man sig. Men det finns avigsidor. Ljudnivån i klassrummet blir snabbt hög. Är klassrumsakustiken inte bra så gör det att ljudnivåerna blir ännu högre helt enkelt för att utgångsnivån är hög.

Skolan en arbetsplats med stökig ljudmiljö

I media diskuteras skolan flitigt, inte minst berörs den stökiga ljudmiljön. Skolan blir lätt en bullrig arbetsplats. Det är viktigt att understryka att klassrummet är en arbetsplats för två parter – både för läraren och eleverna.

Det finns inga lagar som säger något om hur signal/brusförhållandet bör vara för att man skall kunna lyssna utan ansträngning men en riktlinje är för normalhörande barn som undervisas på sitt första språk att det inte bör vara mindre än 10 dB, alltså att rösten hörs 10 dB starkare än bakgrundsbullret. Det är inte så lätt att upprätthålla under lång tid i en bullrig miljö.

Den som vill göra sig hörd i en miljö med mycket ljud måste anstränga sig för att överrösta ljudet. Gör man det under lång tid – som till exempel en hel arbetsdag – så finns risk att man överbelastar rösten. Tilläggas kan att den som pratar

länge och mycket för att göra sig hörd till en grupp – även om gruppen är tyst – gör att man kan känna sig trött i rösten och halsen. Detta är en utmaning som läraren står inför varje dag. De måste prata och vill prata för att kunna genomföra sin undervisning och de måste i regel också anstränga sig för att överrösta buller och babbel i klassrummet.

Många blir besvärade av att rösten inte fungerar som den borde, man blir trött, hes, måste harkla sig, har ont i halsen, kan inte lita på att rösten fungerar och känner sig orolig för sin röst. Det här är vanligt, så vanligt att många lärare jag mött förvånat säger "Men, har inte alla det så här? Det är ju helt självklart att det känns på det här viset efter en arbetsdag!".

I mina studier kunde jag mäta att tretton procent av undersökta lärare och fritidspedagoger hade pågående röstproblem. Om man jämför det med hur vanligt det är med röstproblem hos "icke-lärare", där förekomsten av röstproblem är mindre än två procent så blir tretton procent plötsligt ganska mycket.

Man kan naturligtvis också fundera kring hur många lärare som någon gång har haft röstproblem så pass att man tycker att kommunikationen har påverkats, som en del andra forskare gjort i sina studier. Då svarar mer än 60 procent att det haft sådana problem. Många lärare stannar hemma ofta på grund av sina röstproblem och så mycket som 18 procent har funderat på att byta yrke eftersom de har tröttnat på röstbesvären.

Lärarens röstkvalitet påverkar barns språkförståelse

Den bullriga miljön och myckna talet påverkar lärarna på flera sätt och många av dem blir alltså hessa. Heshet kan också beskrivas som en typ av buller.

Inom den tvärvetenskapliga Linnémiljön Cognition, Communication and Learning vid Lunds universitet (CCL) har vi kunnat visa i experiment att barn (8-åringar) som fick instruktioner av en hes röst presterade sämre på svåra uppgifter i ett språkförståelsetest än de barn som fick samma instruktioner lästa med en "vanlig" röst och att de också blev mer osäkra. För att göra den experimentella situationen så lik en vanlig skolsituation som möjligt tog vi i nästa skede med babbel som hördes samtidigt som rösterna. Vi ville också undersöka vad barnen tyckte om rösterna och "undervisningssituationen".

Resultaten blev den här gången inte lika självklara vad gäller prestationen på språkförståelsetestet men desto mer intressanta. Resultaten visade att det ställdes högre krav på barnens arbetsminnesförmåga om de lyssnade på en hes röst i babbel – så länge som uppgifterna var lätta. Flickor i gruppen som lyssnade på hes röst tog längre tid på sig att svara, de blev helt enkelt långsammare än alla andra barn i grupperna. De som fick instruktioner lästa av hes röst i bakgrundsabbel kommenterade rösten och läraren mer negativt än vad barnen i gruppen med den vanliga rösten gjorde ("hon är ful", "hon är sträng", "hon är inte så hjälpsam").

→ Sammantaget pekar våra resultat på att barn tycker att det är jobbigare att lyssna på en hes lärarröst i buller/babbel än på en vanlig röst i buller. Rösten tycks inte direkt påverka barnens prestation men hur påverkas motivationen i skolsituationen? Vi vet ganska lite om hur motivation påverkas av lärarens röst och kommunikation men vi vet att man lär sig bättre om man tycker om den man lyssnar på. Vi vet från flera studier att buller påverkar hur man presterar och hur man minns det man har lärt sig. Forskningen visar att buller påverkar negativt hur man kommer ihåg det som sagts, även om man hörde det sagda.

Vi vill därför så småningom undersöka hur barns minne påverkas om man hör en text som läses av en hes röst. Det vi också har börjat studera är frågan om barn med olika typer av funktionshinder. Om det är svårt för normalhörande barn att lyssna på en hes lärarröst i buller – hur är det då för barn som hör sämre?

Ökad medvetenhet om ljudmiljöns betydelse kan resultera i åtgärder

Alltså påverkas både läraren och eleven av klassrummets ljudmiljö. Finns åtgärder? Ja. Naturligtvis finns en hel del på detaljnivå som inte avhandlas här. I ett första steg handlar det om kunskap och medvetenhet hos dem som har ansvar för skolbyggnader för att kunna optimera rummets akustik efter den verksamhet som skall ske där. Därutöver behöver vi ha lärare som har fått utbildning i att ta hand om sina egna röster så att de inte blir hesa. Kan vi därtill öka medvetenheten hos de vuxna i skolan om hur ljudmiljö och lärarens kommunikation och röst påverkar barnets prestation och förståelse så har vi börjat arbetet för en bättre gemensam ljudmiljö för såväl barn som lärare. ●

Text: Viveka Lyberg Åhlander
Leg. Logoped, Doktor Med Vet.
Avd. för logopedi, Foniatri och Audiologi,
Lunds universitet; Forskare i
Linnémiljön CCL vid Lunds universitet

Bredvidläsning

Södersten M, Lindhe C. Yrkesrelaterade röststörningar och röstergonomi. In: Arbetsmiljöverket, ed. *Arbetsmiljöverkets Rapport 2011: 6*, Stockholm 2011.

Lyberg-Åhlander V, Brännström KJ, Sahlen BS. On the interaction of speakers' voice quality, ambient noise and task complexity with children's listening comprehension and cognition. *Frontiers in Psychology*. 2015;6.

Persson Wayne K. *God ljudmiljö i skola: samband mellan ljudmiljö, hälsa och välbefinnande före och efter åtgärdsprogram*, Göteborg: Enheten för arbets- och miljömedicin, Avdelningen för samhällsmedicin och folkhälsa, Sahlgrenska akademien, Göteborgs universitet, 2011.

www.ljudskolan.se

Verklig trådlös frihet.

Cochlear™ nya trådlösa tillbehör till Nucleus® 6 öppnar upp en helt ny värld av ljud. Våra verkligt trådlösa tillbehör erbjuder användare av Nucleus 6 friheten att upptäcka en värld av ljud utan att vara begränsad av trådar och klumpiga enheter som en del, mindre avancerade system kräver.

MiniMikrofon En MiniMikrofon överbryggar avstånd och förbättrar tal- och ljuduppfattning i brusiga miljöer såsom exempelvis restauranger, simhallar, föreläsningssalor och inte minst i bilen genom att ljudet skickas direkt till ljudprocessorn.

TelefonClip Förenklar telefonsamtal och ger dem ett klart och tydligt ljud samtidigt som det erbjuder möjligheter till handsfree, röststyrning och Bluetooth® strömning av ljud från olika ljudkällor.

TV-streamer Levererar stereoljud direkt till Nucleus 6-processorn från en TV, stereo, spelkonsoll eller någon annan ljudkälla så att alla i familjen kan ha glädje av film, musik och TV-spel tillsammans.

Läs mer om våra trådlösa tillbehör på:
www.cochlear.se

Följ oss på:

Cochlear, Hear now. And always, Nucleus, and the elliptical logo are either trademarks or registered trademarks of Cochlear Limited. Bluetooth is a registered trademark of Bluetooth SIG Inc. 597921 IS51 FEB15 Swedish translation

Hear now. And always

**Gör skillnad för någon annan.
Bli volontär!**

#integrationipraktiken

Nu söker vi fler som vill vara med och ge asylsökande och nyanlända en bra start i Sverige. Ett par timmars språkträning, en fika eller andra sociala aktiviteter ger mycket både till dig och dem du möter. Se lediga volontäruppdrag på redcross.se

Noah – en riktig kämpe!

Sissi och Kamil deltog i somras på Barnplantornas sommarläger. En av alla positiva familjer som deltog. Deras son Noah har ändå inte haft någon lätt start i livet. Under lägerveckan brukar jag få tid till en hel del personliga samtal med många föräldrar, men ändå inte med alla på grund av tidsbrist. Det brukar vara hektiskt under lägerveckan med alla organisatoriska frågor. Cirka 100 vuxna samt 100 barn ställer stora krav på oss arrangörer.

Nåväl, Sissi och Kamil hann jag prata med en del. Vi bestämde att vi skulle ses igen, hemma hos dem i Örebro framåt hösten. Tiden går fort så före stormarna i Sydsverige i slutet av november besökte jag familjen.

Noah var en otrolig kämpe som inte gav upp

Sissi och Kamil hade redan en son, Jonathan, så Sissi konstaterar att graviditeten med Noah var normal och hon gick nästan tiden ut (40 veckor). Noah vägde 3,3 kg och var 50 cm lång. Hörselscreeningen visade också att allt var som det skulle. Dag två på BB fick bebisen (Noah) ett häftigt blodsockerfall. Antagligen för att han inte hade fått i sig den första råmjölken efter födseln. PÅ BB var barnet nära att svimma och fördes snabbt till neonatalavdelningen. Där visade det sig att blodsockerhalten var i det närmaste obefintlig. Noah fick glukos intravenöst via naveln.

Efter 11 dagar kom Sissi hem med Noah och allt var, i vart fall initialt, frid och fröjd.

Föräldrar är uppmärksamma på när något inte tycks vara som det ska vara. Det var Sissi och Kamil också.

– Noah skrek när vi öppnade på blöjan, berättar Sissi.

– Jag tyckte att det var märkligt. Så såg vi en prick på nageln på ena foten. Nästa morgon var han gul på hela kroppen. Vi ringde genast till akuten och åkte dit omedelbart.

Det blev ett mycket dramatiskt händelseförlopp, som en förälder minns för alltid. Noah lades direkt i respirator.

– Vi väntade länge utanför, berättar Kamil, det kändes som en evighet.

– När vi äntligen fick komma in i rummet fullt med sjukhuspersonal såg vi Noah i en

➔ säng. Vi kände knappt igen honom. Han var helt svartprickig beroende på fullt utvecklade sepsis (allmän organsvikt orsakad av stafylokocker).

Bakterien höll på att slå ut det mesta i Noahs kropp och det var osäkert huruvida han skulle överleva. En hjärklaff slogs ut och Noah hjärtopererades akut på Sahlgrenska Universitetssjukhuset. Allt såg bra ut efter operationen och prognosen såg bra ut, men dagen efter blev Noah snabbt sämre igen. Vid ännu en akutoperation fick

Noah en konstgjord hjärklaff. Det var inte bara hjärtat som stafylokockerna slog ut. Den "ät" mer eller mindre upp Noahs höftkolor och höftleder. Noah var emellertid mitt i alltsammans en otrolig kämpe som inte gav upp.

Sjukvården bör ta sitt ansvar

Det blev uppenbart att Noah hade smittats av "sjukhussjukan"/stafylokocker under tiden på BB. Vi pratar om sjukvårdens ansvar då det är uppenbart att Noah drab-

bats av felbehandling och blev smittad av stafylokocker på BB. Genom en sådan här händelse borde sjukvården se över sina arbetsrutiner och hur man jobbar patientförebyggande. Sissi och Kamil är mitt i alltsammans noga med att inte lasta någon enskild person inom sjukvården, men man är med rätta förvånade över att inte sjukhuset gjort någon Lex Maria-anmälan*. Sissi och Kamil poängterar att det är viktigt för dem att ändå vara positiva för att kunna gå vidare. För Noahs och hans bror Jonathans skull.

Nästa chock – Noah hör inte!

– Vi hade haft ett mycket stort fokus på att Noah skulle överleva och alla operationer (hjärta, höfter) som han gick igenom. Hörsel var inget som vi funderade på eller ifrågasatte, säger Sissi.

– Vid tio månaders ålder sa Noah "mamma", fortsätter Sissi.

– När han senare helt plötsligt verkade ha "glömt" det och inte längre sa något började jag misstänka att något var fel. Sjukvårdspersonal lugnade mig med kommentarer som att "sjukhusbarn" brukar vara sena i sin utveckling. Till sist krävde vi föräldrar själva att habilitering skulle kontrollera Noahs hörsel. Jag åkte dit ensam med Noah, säker på att det inte var några problem trots allt. Nu var Noah fyra år!

I likhet med andra föräldrar kom beskedet om att Noah var döv som en CHOCK. Sissi och Kamil började undersöka varför Noah var döv. Infektionsläkaren på Sahlgrenska Universitetssjukhuset berättade att det säkerligen var antibiotikan som tog hörseln men den räddade samtidigt livet på Noah. Informationen om biverkningarna av antibiotikan fanns/finns. Frågan man ställer sig är varför det inte ingår i rutiner efter höga antibiotikadoser att utföra hörselundersökning.

Cochleaimplantat har återskapat Noahs hörsel

Det dröjde några månader innan vi fick information om cochleaimplantat.

– Jag såg Agneta Bergling, operasångerskan som har CI, på TV, berättar Sissi.

– Vi hade då ännu inte fått nog information om CI men jag kommer ihåg att jag tänkte om det kunde vara något för Noah.

Strax efter det påbörjades utredningen om CI i Örebro. Det handlade sedan om remiss för CI-operation till Göteborg eller Stockholm. Valet föll på Göteborg och Sahlgrenska Universitetssjukhuset då Noah redan var hjärtpatient där.

I maj 2014 fick Noah dubbla CI i Göteborg. Innan dess hade familjen kommunicerat med tecken, men efter inkopplingen bestämde de sig för att satsa på hörsel och tal. Många var säkerligen tveksamma i början till vilka fördelar Noah skulle kunna få av CI. Redan i somras på vårt sommarläger såg jag en liten pojke som hade hört i ett år och två månader och som pratade i flerords satser. Helt otroligt på den korta tiden.

– Barnplantaläget gav oss så mycket hopp genom att se alla glada och talande barn och prata med andra föräldrar, säger Sissi.

Mitt i vårt samtal kommer Noah hem från förskolan. Han sätter sig ned i soffan och börjar prata på fullt förståeligt i 5–7-ordsmeningar. Efter att ha hört i 1½ år kan det bara betecknas som FANTASTISKT. Sissi och Kamil är medvetna föräldrar och efter bland annat Barnplantornas kurser vet de att det gäller att bygga språk och ordförråd hos Noah. Han har trots allt bara hört i 1½ år.

– Vi måste ligga steget före och tänker naturligtvis på vilket stöd Noah behöver i skolan och det gäller ju både hans rörelse- och hörselhandikapp, konstaterar Kamil.

Språkfokuserat stöd är ett måste för att Noah ska kunna fortsätta den utveckling som förväntat många.

Storebror Jonathan sammanfattar i två adjektiv vem Noah är:

– Noah är busig och glad!

Noah har en massa möjligheter och med en stark och positiv familj samt pro-

fessionella runt Noah som är medvetna om Noahs möjligheter, ser jag en så positiv framtid för Noah.

Tack för en fantastisk eftermiddag i ert hem, Sissi och Kamil! ●

Text: Ann-Charlotte Gyllenram
Foton (från Barnplantornas sommarläger på Sundsgården): Madeleine Gyllenram

*Lex Maria är en lag som innebär att ett landsting, en region eller en kommun ska anmäla till IVO, Inspektionen för vård och omsorg, (www.ivo.se) om en patient drabbats av eller riskerat att drabbas av en allvarlig vårdskada. Vårdskadan eller risken för vårdskada kan ha skett i samband med en undersökning, under vård eller behandling.

MED^oEL

Din tid är nu.

SONNET Audioprocessor
tillåter stänk och plask.

Barn är barn - så vi har gjort SONNET både
vattentålig och säker för lek.

Ingår i SYNCHRONY
Cochlear Implant systemet

hearLIFE

Möllerström Medical | MED-EL Representative Scandinavia
info@mollerstrommedical.com | www.mollerstrommedical.com

medel.com

Samma krav – större möjligheter

Hög pedagogisk
kompetens

Unik miljö när det gäller
ljud, ljus och teknik

Värdegrund, utbildning,
och hörselmedvetenhet

- Belägen i Hässleholm
- Regionalt upptagningsområde
(Skåne, Blekinge, Kalmar, Kronoberg)
- Vårt undervisningsspråk är svenska
- Eleverna lär sig teckenspråk

www.hassleholm.se/silvia

Silviaskolan

en grundskola för elever med hörselnedsättning

Vill du veta mer om Silviaskolan eller komma på ett besök?

Rector: Christian Örn

Tel: 0451-26 84 33

E-post: christian.orn@hessleholm.se

Samordnare studiebesök

Tel: 0709-81 84 32

E-post: silviaskolan@hessleholm.se

Etikett

B

Adressändring:

Namn:

Adress:

Postadress:

Telefon:

Returnera till:

Barnplantorna
Lilla Bommen 1, vån. 12
411 04 Göteborg

**Generösa
konferensavgifter!**

Nordisk Konferens – NCFIE 2016

Barn med hörselnedsättning – från familjeintervention till ett livslångt lärande
Modeller, metoder och konkreta verktyg.

Konferenscentrum Wallenberg, Göteborg, 3–4 oktober 2016.

www.ncfie.se